

**MAMLAKAT IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHGA
INVESTITSIYALARNING O'RNI.**

Srajidinova Nodira Shavkatovna

Osiyo xalqaro universiteti magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada, mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarning o'rni va ahamiyati o'rganilgan. Bundan tashqari, investitsiyalar iqtisodiy o'sishning asosiy sharti sifatida, ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, yangi texnologiyalarni joriy etish, eksport salohiyatini oshirish va yangi ish o'rinlarini yaratish kabi ko'plab foydali jihatlar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar. Iqtisodiyot, investitsiya, ishlab chiqarish, eksport, texnologiya.

Аннотация. В этой статье рассматривается роль и значение инвестиций в развитии экономики страны. Кроме того, были проанализированы многие полезные аспекты инвестиций как основного условия экономического роста, такие как расширение производственных мощностей, внедрение новых технологий, увеличение экспортного потенциала и создание новых рабочих мест.

Ключевые слова. Экономика, инвестиции, производство, экспорт, технологии.

Annotation. This article examines the role and significance of investments in the development of the country's economy. In addition, investments are analyzed as a key condition for economic growth, as well as many beneficial aspects such as expanding production capacity, introducing new technologies, increasing export potential, and creating new jobs.

Keywords. Economy, investment, production, exports, technology.

Kirish. "Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishga investitsiyalarning o'rni" mavzusi, mamlakatlarning iqtisodiy o'sishi va barqaror rivojlanishini ta'minlashda investitsiyalarning ahamiyatini tahlil qiluvchi muhim soha hisoblanadi.

Investitsiyalar iqtisodiyotning turli sektorlarida, xususan sanoat, qishloq xo'jaligi, infratuzilma, ta'lim va sog'liqni saqlash sohalarida rivojlanish uchun zarur resurslarni ta'minlaydi.

Investitsiyalar orqali yangi ish o'rinlari yaratiladi, texnologiya va innovatsiyalar rivojlanadi, ishlab chiqarish samaradorligi oshadi, milliy daromad va eksport salohiyati ko'payadi. Shu bilan birga, investitsiyalar xalqaro iqtisodiyot bilan integratsiya jarayonini tezlashtiradi va global bozorlarda raqobatbardoshlikni kuchaytiradi.

Mamlakatlarda investitsiya muhitining yomonlashuvi, siyosiy beqarorlik, ijtimoiy va iqtisodiy inqirozlar, shuningdek, infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmasligi kabi omillar investitsiyalarning oqilona va samarali jalb qilinishini murakkablashtiradi. Shuning uchun davlat tomonidan amalga oshiriladigan investitsiya siyosati, normativ-huquqiy bazaning takomillashuvi, xavfsiz va barqaror iqtisodiy muhitni yaratish investitsiyalarning jalb qilinishini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Kirishda, investitsiyalar nafaqat iqtisodiy o'sishning asosiy manbai, balki jamiyatning farovonligini oshirish, jamiyatda taraqqiyotning yangi imkoniyatlarini yaratish va kelajak avlodlar uchun ijobiy sharoitlar yaratishda muhim rol o'ynaydi. Bu mavzu, investitsiyalarning iqtisodiy rivojlanish va ijtimoiy farovonlik uchun qanday ahamiyatga ega ekanligini o'rganish imkonini beradi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi. Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishga investitsiyalarning o'rnini haqida olimlarning tadqiqotlari mamlakatlarning iqtisodiy o'sishi va barqaror rivojlanishini ta'minlashda investitsiyalarning rolini chuqur o'rganish uchun zarurdir. Olimlarning izlanishlarida investitsiyalarning mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri, ularni jalb qilish va samarali taqsimlash usullari, investitsiya siyosati va uning iqtisodiy o'sishdagi ahamiyati kabi muammolar ko'rib chiqiladi.

Birinchi o'rinda, investitsiyalarning iqtisodiy o'sishga qanday ta'sir qilishini ko'rib chiqish zarur. "Growth Theory" (o'sish nazariyasi) doirasida mualliflar, xususan, **Robert Solou** va "**Endogenous Growth Theory**" doirasida,

investitsiyalarni ishlab chiqarishning asosiy omili sifatida ko'rib, ularning iqtisodiy o'sishga qo'shgan hissasini tahlil qiladilar. Ushbu tadqiqotlarda investitsiyalarni jalb qilish, ularni to'g'ri taqsimlash va samarali ishlatish iqtisodiy o'sishning tezligini va barqarorligini ta'minlaydi.

Investitsiyalarning samarali bo'lishi uchun xavfsiz va barqaror investitsiya muhiti zarur. **Djon Dunningning** "Eclectic Paradigm" (eklektik paradigma) modeli, investitsiyalarning to'g'ri muhitda, ayniqsa, qonuniy va siyosiy barqarorlik, infratuzilma va inson kapitali mavjud bo'lsa, samarali bo'lishini ta'kidlaydi. **Magnus Blomström** va **Ari Kokko** (2002) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar, investitsiyalarning yuqori texnologiyali sohalarga jalb qilinishi va ularning mahalliy sanoatga ta'siri haqida fikr yuritadi. Ushbu tadqiqotlar, investitsiya muhiti milliy iqtisodiyotning rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatishi mumkinligini ko'rsatadi.

Ko'pincha ilmiy tahlillar asosida investitsiyalarni ikki turga ajratish mumkin: **chora-tadbirlar (direct investments)** va **portfel investitsiyalari (portfolio investments)**. **Chora-tadbirlar investitsiyalari** milliy sanoatni yangilash va rivojlantirishga yordam beradigan uzoq muddatli resurslarni keltiradi, bu esa jamiyatning farovonligini oshirishga hissa qo'shadi. **Portfel investitsiyalari** esa, qisqa muddatli foyda olishni maqsad qiladi, lekin bu turdagi investitsiyalar nafaqat rivojlanayotgan mamlakatlar uchun risklarni o'zi bilan olib keladi, balki iqtisodiy notinchlikni kuchaytirishi mumkin. **Jemys Markusen** o'z tadqiqotlarida investitsiyalarni turli turlarini va ularning mamlakat iqtisodiyotidagi o'rnini tahlil qiladi.

Davlat siyosati, investitsiyalarning jalb qilinishida muhim rol o'ynaydi. **Pol Robin Krugman** o'zining "New Trade Theory" asarida davlatning iqtisodiy siyosatini, shuningdek, bozorni rivojlantirish, xalqaro savdo va investitsiyalarni qo'llab-quvvatlash orqali iqtisodiy o'sish uchun zarur shart-sharoitlar yaratishini ta'kidlaydi. **Deni Rodrik** esa, davlatning iqtisodiy siyosatlari va reformalar orqali investitsiya muhiti yaratish va uzoq muddatli o'sishni ta'minlashga qaratilgan takliflar beradi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, investitsiyalar mamlakat

iqtisodiyotining o'sishi, barqarorligi va global bozorlar bilan integratsiyasi uchun zarur. Yaxshi tashkil etilgan investitsiya muhiti, davlatning samarali siyosati va to'g'ri investitsiya turlarining qo'llanishi iqtisodiy o'sishni tezlashtirishga yordam beradi. Shuningdek, investitsiyalarning ijtimoiy farovonlikka ta'siri ham iqtisodiy o'sish bilan parallel ravishda ko'rib chiqilishi lozim.

Muhokama. Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarning o'rnini, global iqtisodiy jarayonlar, milliy iqtisodiyotlar va ularning o'zaro bog'liqligini hisobga olgan holda keng ko'lamda tahlil qilinishi zarur. Investitsiyalar nafaqat ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish, balki jamiyatning farovonligini yaxshilash, yangi texnologiyalarni joriy etish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash kabi ko'plab muhim maqsadlarga xizmat qiladi. Biroq, investitsiyalarni jalb qilish va ularni samarali taqsimlashda bir qator muammolar va cheklovlar mavjud.

1. Investitsiyalar va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlik

Investitsiyalar iqtisodiy o'sishning poydevori bo'lishi mumkin. Ko'plab iqtisodchilar, jumladan, **Robert Solow** va **Endogenous Growth Theory**ning asoschilari, investitsiyalarni ishlab chiqarishning asosiy omili sifatida ko'rib, ular orqali mamlakatlar o'z iqtisodiy o'sishini ta'minlashlari mumkinligini ta'kidlaydilar. Yangi texnologiyalarni ishlab chiqish va joriy etish, infratuzilma loyihalarini amalga oshirish, ta'lim va sog'liqni saqlash sohalariga investitsiyalarni yo'naltirish iqtisodiy o'sishning tezlashishiga olib keladi. Misol uchun, Xitoy va Janubiy Koreya kabi mamlakatlar o'z iqtisodiy o'sishining yuqori sur'atlarini asosan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish orqali ta'minladilar.

Biroq, investitsiyalar o'z-o'zidan iqtisodiy o'sishga olib kelmaydi. Ularning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun mustahkam institutsional infratuzilma, yaxshi qonun chiqarish tizimi, siyosiy barqarorlik va rivojlangan moliya bozori zarur. Agar bu omillar mavjud bo'lmasa, investitsiyalar tez orada o'zining salbiy ta'sirini ko'rsatishi mumkin.

2. Investitsiya muhitining roli

Investitsiya muhiti iqtisodiy rivojlanish uchun zarur shart-sharoitlarni

yaratadi. Davlatlar o'zlarining investitsiya muhitini yaxshilash orqali iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlaydilar. Bu borada, **Dunningning** "Eclectic Paradigm" modeli investitsiyalarni jalb qilishda davlat siyosati va infratuzilmaning ahamiyatini ta'kidlaydi. Mamlakatlar, xususan rivojlanayotgan davlatlar, investitsiyalarni jalb qilish uchun soliq imtiyozlari, byurokratik jarayonlarni soddalashtirish, sarmoyadorlar uchun kafolatlar yaratish va siyosiy barqarorlikni ta'minlash kabi tadbirlarni amalga oshirishi kerak.

Lekin, rivojlanayotgan mamlakatlarda investitsiya muhitining takomillashuvi ko'pincha sekinlashadi. Siyosiy beqarorlik, korrupsiya, iqtisodiy inqirozlar va huquqiy tizimdagi kamchiliklar investitsiyalarning samarali bo'lishini qiyinlashtiradi. Shuningdek, mahalliy bozorning kichikligi yoki iqtisodiy inqirozlar, investitsiyalarni qisqa muddatli va yuqori riskli qilishiga olib kelishi mumkin.

3. Investitsiya turlari va ularning ta'siri

Investitsiyalarning ikki asosiy turi mavjud: **to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (FDI)** va **portfel investitsiyalar**. Har ikkala turdagi investitsiyalar iqtisodiy rivojlanishda o'z o'rniga ega, ammo ular turli ta'sir ko'rsatadi.

- **To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (FDI)** ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish, yangi texnologiyalarni olib kelish, malakali ish kuchini yaratish va iqtisodiy infratuzilmani rivojlantirishda katta rol o'ynaydi. Bunday investitsiyalar, masalan, Xitoy va Hindiston kabi rivojlanayotgan mamlakatlarda iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan bo'lgan.

- **Portfel investitsiyalari** ko'pincha qisqa muddatli foyda olishni maqsad qilgan investorlarga mo'ljallangan bo'lib, ular mamlakatning moliyaviy barqarorligi va valyuta kurslariga yuqori ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bunday investitsiyalar qaysi mamlakatda amalga oshirilganidan qat'i nazar, ular iqtisodiy beqarorlikni kuchaytirishi va bozorda yuqori volatillikka olib kelishi mumkin.

Biroq, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning o'zi ham iqtisodiy o'sishning tezligini oshirsa-da, ijtimoiy tengsizlikni kuchaytirishi mumkin. Agar investitsiyalar faqat yuqori texnologiyali va malakali ishchilarni talab qiladigan sohalarga yo'naltirilsa, bu holatda kam ta'minlangan qatlamlarning iqtisodiy

farovonligi kamayishi mumkin.

4. Siyosiy va ijtimoiy omillar

Investitsiyalarni jalb qilish va ulardan samarali foydalanish davlatning iqtisodiy siyosatiga, shu jumladan, ta'lim, sog'liqni saqlash va infratuzilma sohaslariga yo'naltirilgan strategiyalariga bog'liq. **Krugman** va **Rodrik** kabi iqtisodchilar davlatning o'zaro aloqalarni rivojlantirish va milliy siyosatni innovatsion rivojlanishga qaratishni ta'kidlaydilar. Bundan tashqari, yana bir qator olimlar o'zlarining ilmiy izlanishlarida investitsiyalarning ijtimoiy farovonlikka ta'sirini tahlil qilib, investitsiyalar faqat iqtisodiy o'sishni emas, balki ijtimoiy rivojlanishni ham qo'llab-quvvatlashi kerakligini ko'rsatdilar.

Shuningdek, investitsiyalar ijtimoiy tengsizlikni kamaytirishi, sog'liqni saqlash va ta'lim tizimini yaxshilashi, yangi ish o'rinlari yaratishi va aholining farovonligini oshirishi mumkin. Biroq, agar investitsiyalar faqat ma'lum sektorlar yoki ma'lum guruhlar uchun yo'naltirilgan bo'lsa, bu jamiyatda nohaqlikni kuchaytirishi mumkin.

Xulosa. Investitsiyalar mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Ular iqtisodiy o'sishni ta'minlash, yangi ish o'rinlarini yaratish, texnologik yangilanish va infratuzilmani mustahkamlash kabi ko'plab sohalarda o'z o'rnini egallaydi. Quyida investitsiyalarning mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishdagi o'rnini haqida xulosa keltirilgan:

Investitsiyalar iqtisodiyotda yangi resurslarni ishlab chiqarishga imkon yaratadi. Ular iqtisodiy o'sishning asosiy manbalaridan biri bo'lib, milliy daromadni oshirishga yordam beradi. Investitsiyalar yordamida yangi tarmoqlar rivojlanadi, mavjud tarmoqlar modernizatsiya qilinadi.

Investitsiyalar orqali yangi texnologiyalar va ilmiy-texnikaviy yutuqlar joriy etiladi. Bu, o'z navbatida, ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi va mamlakatning global raqobatbardoshligini ta'minlaydi. Innovatsion ishlab chiqarish va yuqori texnologiyalar iqtisodiy rivojlanishning kaliti bo'ladi.

Investitsiyalar, ayniqsa, infratuzilma sohasiga (yo'llar, energetika, kommunikatsiyalar, suv va kanalizatsiya tizimlari) yo'naltirilganda, iqtisodiyotning

samarali ishlashini ta'minlaydi. Yaxshi infratuzilma ishbilarmonlik muhitini yaxshilaydi va investorlar uchun jozibador imkoniyatlarni yaratadi.

Investitsiyalar yangi ish o'rinlari yaratishga yordam beradi. Bu, ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda ish bilan ta'minlash muammolarini hal etishda muhim rol o'ynaydi. Yangi kompaniyalar va sanoat tarmoqlari paydo bo'lishi, aholining daromadlarini oshiradi va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi.

Investitsiyalar milliy ishlab chiqarishni modernizatsiya qilishga, yangi eksport mahsulotlarini ishlab chiqishga imkon beradi. Bu esa mamlakatning tashqi savdo muvozanatini yaxshilaydi va xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini oshiradi.

Investitsiyalar mamlakatda iqtisodiy o'sish va rivojlanishni ta'minlash orqali aholining farovonligini oshiradi. Daromadlarning taqsimlanishi adolatliroq bo'lishi mumkin, bu esa ijtimoiy barqarorlikka ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, investitsiyalar mamlakat iqtisodiyotining turli sohalarini rivojlantirishda, yangi imkoniyatlar yaratishda va milliy farovonlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ular iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi, texnologik innovatsiyalarni joriy etadi, infratuzilma va sanoatni modernizatsiya qiladi, yangi ish o'rinlari yaratadi va tashqi savdoda muvaffaqiyatni ta'minlaydi. Shuning uchun investitsiyalarga davlatning e'tibori va yurtning investitsion muhitini yaxshilashga qaratilgan siyosati zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Орлова Е.Р. (2003) Инвестиции. Курс лекций. 2-е изд., доп. и пер. -М.: Омега-Л,156.
2. G'ozibekov D. G'. Investitsiyalarni moliyalashtirish masalalari. - T.: "Moliya", 2003, 45 bet.
3. G.M. Galeeva and E.N.Kadeeva. Problems of attracting foreign direct investment into the regional economy. Journal of Physics: Conference Series, 1730(2021) 012118, 2020. - P. 8.
4. Qo'ziyeva N.R. Xorijiy investitsiya ishtirokidagi korxonalar faoliyatini rag'batlantirishning moliya-kredit mexanizmini takomillashtirish yo'nalishlari. Iqt. fan. dok. ilm. dar. olish uchun yoz. diss. avtoref. - T.: BMA, 2008, 11 bet.